

**УДК [910.1+930.2+338.48](477.86)
МЕТОДИКА ОЦІНКИ ТУРИСТИЧНО-
РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ
АДМІНІСТРАТИВНИХ РАЙОНІВ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ДЛЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПОТРЕБ
РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-
РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

В.М. Кланчук¹, О.О. Кланчук², М.В. Кланчук²

¹Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

²Львівський інститут економіки і туризму

У статті вперше здійснено розробку методики комплексної оцінки рекреаційних ресурсів адміністративних районів на прикладі Івано-Франківської області для стратегічних потреб розвитку туристично-рекреаційної діяльності. Обґрунтовано здійснення оцінки ресурсів за трьома групами (природні, історико-культурні (культурно-історичні), соціально-економічні (інфраструктурні)), що включають 39 різноманітних показників. На їх базі здійснюється кластерний аналіз, типізація районів, складаються різноманітні тематичні картосхеми і діаграми.

Ключові слова: оцінка, туристично-рекреаційні ресурси, кластерний аналіз, рельєф, ландшафт, рослинне різноманіття, кліматичні і гідрологічні показники, пам'ятки містобудування і архітектури, сакральні споруди, меморіальні місця, соціально-економічні ресурси.

Постановка проблеми. У суспільній географії використовується багато різноманітних методів, підходів і прийомів, які тісно між собою пов'язані логічно, структурно чи у процесі дослідження. Метод наукового дослідження – це система розумових і (або) практичних операцій (процедур), які націлені на розв'язання певних пізнавальних завдань з урахуванням певної пізнавальної мети. Дослідження базу-

ється на комплексі принципів. Основними принципами у суспільно-географічному дослідженні загалом та вивченні туристично-рекреаційних ресурсів, – зокрема, є принцип об'єктивності, врахування неперервних змін у розвитку досліджуваних явищ, єдності історичного та логічного, співвідношення досягнутого рівня з моделлю, системного підходу та ін. За допомогою численних принципів та методів і було досліджено туристично-рекреаційні ресурси Івано-Франківської області на базі виробленої нами методики. Саме розробка методики комплексної оцінки туристично-рекреаційних ресурсів є актуальною для стратегічних потреб розвитку туристично-рекреаційної діяльності окремих адміністративних утворень України і становить наукову новизну дослідження.

Аналіз публікацій і досліджень. Окремі аспекти туристично-рекреаційних ресурсів для потреб їх оцінки розглядалися небагатьма українськими географами [1–3; 7; 9; 10]. Базову методику оцінки ресурсів, що найбільше підходить за своїми параметрами до наших досліджень (яка, проте, відзначалася незначною кількістю показників) було здійснено авторським колективом за керівництва проф. В.С. Кравціва [3]. Інші методики [4–6; 8] лише окремими аспектами торкалися власне оцінки туристично-рекреаційних ресурсів. Таким чином, розроблена нами детальна схема комплексної оцінки таких ресурсів для конкретно взятих адміністративних районів області (на прикладі Івано-Франківської) може претендувати на наукову новизну і може бути застосована з окремими змінами та доповненнями для інших адміністративно-територіальних одиниць України.

Результати досліджень. Дослідження здійснювалося у три етапи: збір опублікованих і неопублікованих джерел про туристично-рекреаційні ресурси; визна-

чення критеріїв і здійснення оцінки туристично-рекреаційних ресурсів; здійснення туристично-рекреаційної ресурсної типізації, розробка пропозицій щодо оптимізації мережі туристичних маршрутів.

На першому етапі дослідження було зібрано інформацію про природні, культурно-історичні та соціально-економічні (інфраструктурні) туристично-рекреаційні ресурси області, для реалізації чого застосовано літературний метод, польових досліджень, статистичний і візуальний. Літературний метод полягав у якнайповнішому вивченні літературних джерел; він допоміг набути первинні знання про район та історію досліджень. Було опрацьовано й законодавчу базу з питань туристичної діяльності в Україні. У суспільній географії традиційний загальнонауковий метод спостереження конкретизується як польовий. Метод польових досліджень використовується для безпосереднього вивчення об'єкта в натурі шляхом спостереження за ним, інструментальним вимірюванням параметрів, дослідження функціонування, структури чи розвитку. Статистичний метод полягав у доборі й обробці кількісних показників туристично-рекреаційних ресурсів. За допомогою статистичного методу було одержано кількісні показники культурно-історичних і соціально-економічних (інфраструктурних) туристично-рекреаційних ресурсів, охарактеризовано їх; ці дані слугували й основою для бальної оцінки. Візуальний метод включав безпосередні спостереження туристично-рекреаційних об'єктів. Адже для оцінки всіх видів туристично-рекреаційних ресурсів необхідно було якісно оцінити загальний стан пам'яток, зовнішній вигляд, пристосованість для туристичних потреб, зручність транспортного сполучення та ін..

Під час другого етапу, на базі зібраних матеріалів, здійснено бальну оцінку 39 показників туристично-рекреаційних ре-

сурсів, основу якої становили нечисельні методики українських вчених, насамперед типової методики за редакції В. Кравціва та ін. [3]. Наголошуємо, що це була базова методика для дослідження. Спочатку було обраховано коефіцієнт пізнавальної цінності кожного показника ресурсів усіх районів області, далі – сумарні коефіцієнти всього комплексу туристично-рекреаційних ресурсів Івано-Франківської області. Для здійснення обрахунків використано сучасний загальнонауковий метод формалізації (знакової формалізації), що закладається у вивченні об'єктів шляхом відображення їх змісту, структури, форми чи функціонування у знаковому вигляді, за допомогою знакових систем. Бальна система оцінок на практиці застосовується доволі часто. Особливо у тих випадках, коли будь-яке явище не піддається точному виміру, але є потреба хоча б у приблизній його оцінці, а також тоді, коли немає потреби в точному вимірі явища. Суть бального підходу оцінки туристично-рекреаційних ресурсів полягає в тому, що оціночні шкали побудовані на подальшій структуризації видових компонентів у відповідності з туристично-рекреаційною важливістю явищ, що їх характеризують, і часу, необхідного для огляду таких об'єктів.

Туристично-рекреаційні ресурси області (природні, культурно-історичні, соціально-економічні) оцінювалися за 39 показниками методом визначення критеріїв у межах 5 груп, тобто від 1 до 5 балів (табл. 1.).

Таблиця 1

**Методика оцінки туристично-рекреаційних ресурсів адміністративних районів
Івано-Франківської області**

Туристично-рекреаційні ресурси	Бали, які присвоєно				
	1	2	3	4	5
ПРИРОДНІ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ					
<i>Ландшафтно-рекреаційні ресурси</i>					
1. Строкатість ландшафтів					
Якщо адміністративний район лежить у межах 1–2 типів ландшафтів	+				
3–4 типи ландшафтів		+			
5–6 типів ландшафтів			+		
7–9 типів ландшафтів				+	
10 і більше типів ландшафтів					+
2. Строкатість рельєфу					
Якщо адміністративний район розташований в межах одного геоморфологічного району чи типу рельєфу	+				
В межах двох геоморфологічних районів чи типів рельєфу		+			
В межах трьох геоморфологічних районів чи типів рельєфу			+		
В межах чотирьох геоморфологічних районів чи типів рельєфу				+	
В межах п'яти і більше геоморфологічних районів чи типів рельєфу					+
3. Рослинне різноманіття					
Якщо на території району виділяється один тип лісів і угідь	+				
2–3 типи лісів і угідь		+			
4–5 типи лісів і угідь			+		
6 типів лісів і угідь				+	
7 і більше типів лісів і угідь					+
4. Лісистість					
Якщо лісистість адміністративного району становить до 10 %	+				
11–20 %		+			
21–30 %			+		
31–50 %				+	
Більше 50 %					+
5. Ріки (загальна кількість)					
Якщо в межах району до 250 шт. рік	+				
251–500 шт. рік		+			
501–750 шт. рік			+		
751–1000 шт. рік				+	
Більше 1000 шт. рік					+
6. Щільність рік					
Щільність рік до 0,25 км/км ²	+				

Продовження таблиці 1

0,26–0,50 км/км ²		+			
0,51–0,75 км/км ²			+		
0,76–1,00 км/км ²				+	
більше 1,01 км/км ²					+
7. Водозабезпеченість поверхневими водами					
Якщо показник кількості води місцевого підземного стоку, який припадає на одну людину в середній за водністю рік до 1 тис. м ³	+				
1,1–2 тис. м ³		+			
2,1–3 тис. м ³			+		
3,1–5 тис. м ³				+	
Понад 5 тис. м ³					+
8. Водозабезпеченість підземними водами					
Якщо показник кількості води місцевого підземного стоку, який припадає на одну людину в середній за водністю рік до 0,1 тис. м ³	+				
0,11–0,2 тис. м ³		+			
0,21–0,3 тис. м ³			+		
0,31–0,5 тис. м ³				+	
Понад 0,5 тис. м ³					+
9. Площа водного дзеркала природних водойм					
Якщо площа водного дзеркала у районі становить до 10 га,	+				
11–50 га		+			
51–100 га			+		
101–250 га				+	
Більше 250 га					+
10. Кількість штучних водойм (ставків)					
Якщо кількість ставків у районі становить до 10 шт.	+				
11–50 шт.		+			
51–100 шт.			+		
101–250 шт.				+	
Більше 250 шт.					+
11. Площа водного дзеркала штучних водойм (ставків)					
Якщо площа водного дзеркала у районі становить до 50 га,					
51–100 га					
101–250 га					
251–500 га					
Більше 500 га					
12. Оптимальні для рекреації позитивні температури					
Якщо на території адміністративного району середня кількість днів із температурою +15° С становить менше 80 днів	+				
81–90 днів		+			
91–100 днів			+		
101–110 днів				+	
Більше 110 днів					+

Продовження таблиці 1

13. Холодний (морозний) період					
Якщо на території адміністративного району середня кількість днів із температурою менше 0°С становить менше 80 днів	+				
81–90 днів		+			
91–100 днів			+		
101–110 днів				+	
Більше 110 днів					+
14. Плувіальний режим					
Якщо на території району показник кількості опадів більше 1000 мм	+				
801–1000 мм		+			
701–800 мм			+		
600–700 мм				+	
Менше 600 мм					+
15. Плувіальний режим у холодну пору року					
Якщо на території району показник кількості опадів менше 150 мм	+				
151–200 мм		+			
201–250 мм			+		
251–300 мм				+	
Більше 300 мм					+
16. Сніговий покрив					
Якщо висота снігового покриву на території району до 10 см	+				
11–20 см		+			
21–30 см			+		
31–40 см				+	
Більше 40 см					+
17. Бальнеологічні ресурси					
Родовище мінеральних вод або лікувальних грязей, або озокериту			+		
Родовище мінеральних вод та лікувальних грязей (озокериту)				+	
Комплекс бальнеологічних ресурсів (мінеральні води, лікувальні грязі та родовища озокериту)					+
Природно-заповідний фонд					
18. Об'єкти ПЗФ					
Природні заповідники, заповідні урочища	+				
Заказники, пам'ятки природи		+			
Регіональні ландшафтні парки			+		
Зоологічні парки, ботанічні сади, парки пам'ятки садово-паркового мистецтва (ППСПМ)				+	
Національні природні парки					+

Продовження таблиці 1

19. Заповідність території					
Якщо заповідність території менше 1 %	+				
1–5 %		+			
6–10 %			+		
11–15 %				+	
Більше 15 %					+
КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ					
20. Археологічні об'єкти					
Стоянки і поселення			+		
Кургани				+	
Городища					+
Пам'ятки архітектури та містобудування					
21. Сакральні комплекси					
Фрагменти культових споруд	+				
Окремі культові споруди		+			
Комплекс культових різностильових споруд			+		
Комплекс стильових споруд				+	
Монастирські комплекси					+
22. Пам'ятки оборонного будівництва					
Частково збережені елементи оборонних споруд	+				
Середньої збереженості елементи оборонних будівель або окремих архітектурних комплексів		+			
Повністю збережені елементи, або окремі комплекси пам'яток оборонного будівництва			+		
Реставровані пам'ятки оборонного будівництва без музейної експозиції				+	
Добре збережені і оновлені пам'ятки оборонного будівництва з музейною експозицією					+
23. Громадські споруди					
Частково збережені громадські споруди	+				
Середньої збереженості громадські споруди		+			
Добре збережені громадські споруди			+		
Повністю збережені громадські споруди				+	
Реставровані пам'ятки громадських споруд					+
24. Житлові будівлі					
Частково збережені житлові будівлі	+				
Житлові будівлі середньої збереженості		+			
Житлові будівлі добре збережені			+		
Житлові будівля повністю збережені, або реставровані				+	
Окремі вулиці, або групи житлових будівель					+

Продовження таблиці 1

25. Палацово-паркові ансамблі					
Окремі залишки палацово-паркових ансамблів	+				
Окремі фрагменти палацових ансамблів		+			
Впорядковані фрагменти палацово-паркових ансамблів			+		
Добре збережені палацові ансамблі				+	
Добре збережені і впорядковані палацово-паркові ансамблі					+
<i>Пам'ятки історії та культури</i>					
26. Музеї та музейні експозиції					
Персональні музейні експозиції			+		
Відомчі музеї пам'яток матеріальної культури				+	
Етнографічні музеї та музеї народної архітектури і побуту					+
27. Меморіальні пам'ятки, пов'язані з історичними подіями, національно-визвольними змаганнями, війнами, бойовими та культурними традиціями					
Пам'ятні місця, пов'язані з історичними подіями, національно-визвольними змаганнями, бойовими традиціями, що підтверджуються історичними джерелами	+				
Окремі пам'ятки, меморіальні дошки, пам'ятні знаки простих форм		+			
Окремі пам'ятки, меморіальні дошки, що мають високу мистецьку цінність			+		
Групи пам'яток, меморіальні, парки, споруди, дошки, пам'ятні знаки простих форм				+	
Група пам'яток, меморіальні музеї, парки, споруди та пам'ятні знаки, що мають високу мистецьку цінність					+
28. Пам'ятні місця, пов'язані з учасниками історичних подій національно-визвольних змагань, війн, діячами історії та культури					
Пам'ятні місця, пов'язані з учасниками історичних подій національно-визвольних змагань, війн, діячами історії та культури, що підтверджуються історичними джерелами	+				
Окремі пам'ятники учасникам історичних подій, національно-визвольних змагань, війн, діячам історії та культури спрощені (з обмеженою інформацією)		+			
Окремі пам'ятники учасникам історичних подій, національно-визвольних змагань, війн, діячам історії та культури, що мають високу мистецьку цінність			+		
Групи пам'ятників учасникам історичних подій, національно-визвольних змагань, війн, діячам історії та культури простих форм (з обмеженою інформацією)				+	
Групи пам'ятників учасникам історичних подій, національно-визвольних змагань, війн, діячам історії та культури, що мають високу мистецьку цінність					+

Продовження таблиці 1

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ					
<i>Готелі та інші заклади для тимчасового проживання</i>					
29. Готелі та інші заклади для тимчасового проживання					
Якщо на території району розташовано до 40 таких об'єктів			+		
40–80 шт.				+	
Більше 80 шт.					+
30. Одноразова місткість готелів та інших закладів для тимчасового проживання					
Якщо місткість готелів та інших закладів для тимчасового проживання на території району до 100 місць	+				
100–200 місць		+			
201–300 місць			+		
301–400 місць				+	
Більше 400 місць					+
<i>Санаторно-курортні заклади</i>					
31. Санаторно-курортні заклади					
Якщо кількість санаторно-курортних закладів на території району до 10 шт.	+				
11–15 шт.		+			
16–20 шт.			+		
21–40 шт.				+	
Більше 40 шт.					+
32. Одноразова місткість санаторно-курортних закладів					
Якщо місткість санаторно-курортних закладів на території району до 300 місць	+				
300–600 місць		+			
601–900 місць			+		
901–1200 місць				+	
Більше 1200 місць					+
<i>33. Об'єкти ресторанного господарства</i>					
Якщо кількість об'єктів ресторанного господарства на території району до 25 шт.	+				
26–50 шт.		+			
51–100 шт.			+		
101–200 шт.				+	
Більше 200 шт.					+
<i>Транспортна інфраструктура</i>					
34. Щільність автомобільних доріг					
Якщо щільність автомобільних доріг на території району менше 0,20 км/км ²	+				
0,21–0,40 км/км ²		+			
0,41–0,60 км/км ²			+		

Продовження таблиці 1

0,61–0,80 км/км ²				+	
0,81–1,00 км/км ²					+
35. Автостанції					
1 шт.	+				
2 шт.		+			
3 шт.			+		
4 шт.				+	
5 і більше шт.					+
36. Автозаправні станції					
Якщо кількість автозаправних станцій на території району 1–2 шт.	+				
3–5 шт.		+			
6–10 шт.			+		
11–20 шт.				+	
Більше 20 шт.					+
37. Станції технічного обслуговування автомобілів					
Якщо кількість СТО на території району 1–2 шт.	+				
3–5 шт.		+			
6–10 шт.			+		
11–20 шт.				+	
Більше 20 шт.					+
38. Щільність залізниць					
Якщо щільність автомобільних доріг на території району менше 0,01 км/км ²	+				
0,011–0,03 км/км ²		+			
0,031–0,05 км/км ²			+		
0,051–0,07 км/км ²				+	
Понад 0,071 км/км ²					+
39. Залізничні станції					
Якщо кількість залізничних станцій на території району становить 1–2 станції	+				
3–4 станцій		+			
5–6 станцій			+		
Більше 6 станцій				+	
Якщо на території району розташований залізничний вузол або залізничний вузол зі станціями					+

Використавши формулу підрахунку коефіцієнта пізнавальної цінності (K_p) [3], що дорівнює відношенню суми отриманих балів оцінки району до максимально можливої кількості балів у цьому районі, отримано коефіцієнти пізнавальної цінності кожного адміністративного району Івано-Франківської області:

$$K_p = \frac{\sum A}{\sum A_{\max}};$$

де: $\sum A$ – сума балів пізнавальної цінності території;

$\sum A_{\max}$ – максимально можлива сума балів за шкалою бальної системи оцінок.

Для здійснення ранжування рівнів пізнавальної цінності кожного адміністративного району (виходячи із значення K_p) використано наступну шкалу [3]: 0,86 – 1,00 – унікальні; 0,65 – 0,85 – високоатрактивні; 0,45 – 0,64 – середньоатрактивні; 0,25 – 0,44 – малоатрактивні; менше 0,25 – неатрактивні. За цією схемою оцінено всі види туристично-рекреаційних ресурсів адміністративних районів області.

У групі природних туристично-рекреаційних ресурсів нами обрано такі репрезентативні показники: 1. Строкатість ландшафтів; 2. Строкатість рельєфу; 3. Рослинне різноманіття; 4. Лісистість; 5. Ріки (загальна кількість); 6. Щільність рік; 7. Водозабезпеченість поверхневими водами; 8. Водозабезпеченість підземними водами; 9. Площа водного дзеркала природних водойм; 10. Кількість штучних водойм (ставків); 11. Площа водного дзеркала штучних водойм (ставків); 12. Оптимальні для рекреації позитивні температури; 13. Холодний (морозний) період; 14. Пльовіальний режим; 15. Пльовіальний режим у холодну пору року; 16. Сніговий покрив; 17. Бальнеологічні ресурси; 18. Об'єкти природно-заповідного фонду України в межах районів області; 19. Заповідність території. На наступному етапі дослідження було здійснено оцінку природних туристично-рекреаційних ре-

сурсів на території районів Івано-Франківської області. Спочатку знайдено суму коефіцієнтів пізнавальної цінності за кожним природним туристично-рекреаційним ресурсом для кожного адміністративного району, а потім середнє значення.

У групі культурно-історичних туристично-рекреаційних ресурсів важливими об'єктами огляду на туристичних екскурсіях є пам'ятки історії. Вони вважаються цінним джерелом інформації для туристів та краєзнавців. В таких умовах дуже важливо якнайповніше визначити рівень привабливості усіх компонентів. Оцінка археологічних об'єктів, як залишків матеріальної культури, життя та діяльності людей у вигляді окремих старовинних предметів або комплексів, що відкриті завдяки археологічним розкопкам, зводиться до визначення рівня їх привабливості, пізнавальної цінності. Так, стоянка для пересічного туриста виглядатиме як неукріплене давнє поселення з малопотужним культурним шаром, позбавлене довготривалих споруд. Тоді, як городища вважаються поселеннями, що укріплені одним або кількома земляними, деревно-земляними, глинобитними, кам'яними або цегляними валами та зовнішніми ровами, де для його пізнання значно більше необхідно витратити часу.

Важливою складовою культурно-історичних туристично-рекреаційних ресурсів вважаються архітектурні пам'ятки, які за своїм типологічним різноманіттям якісно відрізняються від інших блоків і становлять вагомий частку у багатій культурній спадщині. Всі види пам'яток архітектури та містобудування були оцінені на основі даних Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державний реєстр національного культурного надбання» та довідника-каталога «Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР». Важливе місце тут займають сакральні споруди (насамперед, церкви і костели). Важливим показником цінностей виступає не стіль-

ки вік пам'яток архітектури, як стильові ознаки, за якими криється вік споруди, навіть мистецька цінність об'єкту.

Серед архітектурних об'єктів також визначними є пам'ятки оборонного будівництва, особливо ті, що добре збереглися, зокрема, замки та фортеці. В полі зору туристичного сприймання можуть бути частково збережені елементи оборонних укріплень, які мають дуже широке поширення і вимагають спеціального дослідження. Виходячи з цього, у нашій шкалі оцінок взято до уваги такий важливий показник цінності як стан фізичного збереження пам'яток оборонного будівництва. Також було оцінено пам'ятки оборонного будівництва (земляні, або муровані укріплення, замки із бастіонними укріпленнями, найновіші фортифікаційні споруди ХІХ–ХХ ст.) на території адміністративних районів області.

До пам'яток містобудування та архітектури також відносяться пам'ятки народної архітектури, до яких відносять житлово-господарські будівлі, які часто використовуються у туристичній справі. Своєю оригінальністю, вишуканістю форм та надзвичайною привабливістю вони урізноманітнюють архітектурний ландшафт довкілля. Традиційно народне будівництво дійшло до нас у численних пам'ятках дерев'яної архітектури, що переважно локалізуються у сільській місцевості. Громадські споруди, переважно житлові, можуть мати практичне застосування і до сьогодні. У більшості випадків вони вважаються досить привабливими об'єктами туристичного огляду.

Палацово-паркові ансамблі мають досить широку мережу старовинних палаців, парків і виділяються не лише культурно-історичною значимістю; чимало з них безпосередньо використовуються з рекреаційною метою. Із втратою оборонного значення замків різко розширюється географія палацового будівництва. Вони забудовуються за межами міст-фортець,

досить повсюдно і дуже часто у сільській місцевості. При оцінці палацово-паркових ансамблів за основу при визначенні величини балу береться рівень їх збереження та стан впорядкованості.

У групі пам'яток історії та культури, пам'ятки матеріальної культури, які найкраще представлені у етнографічних експозиціях музеїв, відображають матеріальний процес у цілісній системі народно-традиційної культури – будь-яка речова пам'ятка є органічною єдністю матеріального і духовного. Для оцінки, музеї та музейні експозиції, було поділено на три підгрупи.

Пам'ятки, пов'язані з історичними подіями, національно-визвольними змаганнями, війнами, бойовими та культурними традиціями, включають багато культурно-історичних об'єктів, які справляють враження на глядачів завдяки художньо-естетичним якостям, або оригінальності зовнішніх форм. Оцінка здійснювалась і для цього виду ресурсів. Їх на основі матеріалів довідника «Памятники истории и культуры Украинской ССР» було поділено на п'ять підгруп.

Не менш важливими є й пам'ятні місця, пов'язані з учасниками історичних подій національно-визвольних змагань, війн, діячами історії та культури. Для їх оцінки, вони були у п'ять підгруп.

Аналогічно було здійснено оцінку всього блоку культурно-історичних туристично-рекреаційних ресурсів на території адміністративних районів Івано-Франківської області. Спочатку було знайдено суму коефіцієнтів пізнавальної цінності за кожним культурно-історичним туристично-рекреаційним ресурсом для кожного адміністративного району, а потім середнє значення.

Наступним етапом дослідження була оцінка соціально-економічних (інфраструктурних) туристично-рекреаційних ресурсів (див табл. 1): 29. Готелі та інші заклади для тимчасового проживання; 30.

Одноразова місткість готелів та інших закладів для тимчасового проживання; 31. Санаторно-курортні заклади; 32. Одноразова місткість санаторно-курортних закладів; 33. Об'єкти ресторанного господарства; 34–39. Транспортна інфраструктура (34. Щільність автомобільних доріг; 35. Автостанції; 36. Автозаправні станції; 37. Станції технічного обслуговування автомобілів; 38. Щільність залізниць; 39. Залізничні станції).

На наступному етапі дослідження було оцінено всі види соціально-економічних туристично-рекреаційних ресурсів: знайдено суму коефіцієнтів пізнавальної цінності за кожним соціально-економічним ресурсом для кожного адміністративного району, а відтак – середнє значення.

Наступним кроком була підсумкова оцінка туристично-рекреаційних ресурсів (природних, культурно-історичних і соціально-економічних туристично-рекреаційних ресурсів) на території адміністративних районів Івано-Франківської області за всіма видами ресурсів. На цьому етапі дослідження було обчислено середній коефіцієнт пізнавальної цінності для кожного адміністративного району області.

Пізнавальна цінність місцевості не визначається величиною території, а залежить від наявності туристично-рекреаційних об'єктів, їх структури і пізнавальної цінності. Здійснене нами групування районів за пізнавальною цінністю має не лише теоретичне, але й практичне значення. Це групування стало основою для проведення типізації районів Івано-Франківської області. Таким чином, запропонована методика оцінки, дозволяє якнайповніше визначити туристично-пізнавальний потенціал окремого району, що в майбутньому сприятиме ефективному функціонуванню та прибутковості сучасної індустрії туризму. У нашій державі туристично-рекреаційні об'єкти практично не оцінені, як туристичні ресурси; більшість унікальних пам'яток не включена у туристичні марш-

рути, не відреставрована, що призводить до часткового їх використання. Все це накладає відповідний відбиток на туристичний ринок України.

Отримані коефіцієнти пізнавальної цінності не в повній мірі показують кількісне різноманіття туристично-рекреаційних ресурсів адміністративних районів Івано-Франківської області, тому було обчислено середню кількість туристично-рекреаційних об'єктів у окремо взятих поселеннях та середню щільність туристично-рекреаційних об'єктів кожного району.

На третьому етапі дослідження було створено набір картосхем, для чого використано міждисциплінарний картографічний метод, що синтезує та унаочнює подану інформацію, дозволяє її впорядкувати за певними принципами. Він передбачає також вивчення природи й господарства за найрізноманітнішими тематичними картами та картосхемами. Картографічне моделювання складалось із двох етапів: складання карт за кожним видом ресурсів і комплексних (на основі обчислених коефіцієнтів); використання карт для одержання нової інформації про туристично-рекреаційні ресурси Івано-Франківської області, що здійснювалося шляхом зчитування інформації, закладеної в картах, її аналізу і перетворення за допомогою візуального аналізу.

На основі проаналізованих карт було здійснено туристично-рекреаційну ресурсну типізацію території адміністративних районів Івано-Франківської області, яка базувалася на виділенні та делімітації ареалів, що характеризувалися певною єдністю досліджуваного явища. Для повнішого відображення особливостей розміщення природних, культурно-історичних і соціально-економічних туристично-рекреаційних ресурсів відповідно здійснено три окремих типізації, а також комплексну туристично-рекреаційну ресурсну типізацію, яка здійснена для виявлення унікальних туристичних об'єктів, що не викорис-

товуються, але можуть значно поповнити вже наявні туристичні маршрути. Типи районів були виділені на основі обчислених коефіцієнтів пізнавальної цінності кожного адміністративного району. Для уточнення типізації застосовано також метод математичної формалізації – багатовимірний аналіз. За допомогою програмного продукту STATISTICA 6 на основі аналізу 39 показників побудовано чотири «дерева поєднань» адміністративних районів Івано-Франківської області. За допомогою цього методу адміністративні райони були розподілені по кластерах відповідно до їхніх коефіцієнтів пізнавальної цінності.

Висновки. Отже, представлена методика оцінки туристично-рекреаційних ресурсів адміністративних районів Івано-Франківської області для стратегічних потреб розвитку туристично-рекреаційної діяльності дасть можливість уніфікувати розрізнені, діючі на сьогоднішній день методики, і здійснити туристично-рекреаційну оцінку адміністративно-територіальних утворень України. Це, в свою чергу, дасть можливість розробити стратегію розвитку туризму в Україні.

Література

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України : методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О.О. Бейдик / КНУ ім. Т. Шевченка. – К., 2001. – 395 с.
2. Игнатенко Н.Г. Природно-ресурсный потенциал территории : географический анализ и синтез / Н.Г. Игнатенко, В.П. Руденко. – Львов : Изд-во «Вища школа» при Льв. гос. ун-те, 1986. – 162 с.
3. Кравців В.С. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери / [В.С. Кравців, Л.С. Гринів, М.В. Копач, С.П. Кузик] / ІРД НАН України. – Львів, 1999. – 78 с.
4. Методические рекомендации по планированию зон туризма. – Киев, 1973. – 64 с.
5. Методические рекомендации по планировке и застройке курортов в горных условиях : на примере Украинских Карпат. – Киев, 1972. – 64 с.
6. Методология оценки рекреационных территорий / [В.Ф. Данильчук, Г.М. Алейникова, А.Я. Бовсуновская, С.Н. Голубничая]. – Донецк : Донецкий ин-т тур. бизнеса, 2003. – 196 с.
7. Русаков М.Г. Методика краєзнавчого дослідження населеного пункту та його околиць / М.Г. Русаков. – К. : «Радянська школа», 1958. – 168 с.
8. Туризм : Методика и руководящие материалы. – М. : Профиздат, 1961. – 32 с.
9. Шаблій О.І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії / О.І. Шаблій. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – 744 с.
10. Шубер П. Аналіз клімату для цілей рекреації : на прикладі клімату м. Моршин / П. Шубер // Фізична географія та геоморфологія. – К. : ВГЛ Обрії, 2004. – Вип. 46. – Т. 2. – С. 215–223.

Klapchuk V.M., Klapchuk O.O., Klapchuk M.V. METHODS OF ASSESSING TOURIST AND RECREATIONAL RESOURCES OF ADMINISTRATIVE DISTRICTS OF IVANO-FRANKIVSK REGION FOR THE STRATEGIC NEEDS OF DEVELOPMENT OF TOURISM AND RECREATIONAL ACTIVITIES.

For the first time the methods of the comprehensive assessment of recreational resources of administrative districts in terms of Ivano-Frankivsk region for the strategic needs of tourism and recreational activities are worked out in the article. Assessment of resources in three groups (natural, historical and cultural (cultural and historical), socio-economic (infrastructure)) which includes 39 different characteristics is grounded. Cluster analysis, standardization of areas, various thematic skeleton and chart mapping are done on their basis.

Keywords: assessment, tourism and recreation resources, cluster analysis, relief, landscape, plant variety, climatic and hydrological parameters, landmarks, sacral buildings, memorial places, socio-economic resources.

Клапчук В.М., Клапчук О.О., Клапчук М.В. МЕТОДИКА ОЦЕНКИ ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ АДМИНИСТРАТИВНЫХ РАЙОНОВ ИВАНО-ФРАНКОВСКОЙ ОБЛАСТИ ДЛЯ СТРАТЕГИЧЕСКИХ НУЖД РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКО-РЕКРЕАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. У статье впервые разработана методика комплексной оценки рекреационных ресурсов административных районов на примере Ивано-Франковской области для стратегических нужд развития туристско-рекреационной деятельности. Обосновано осуществление оценки ресурсов за тремя группами (природные, историко-культурные (культурно-исторические), социально-экономические (инфраструктурные)), которые включают 39 разнообразных показателей. На их базе осуществляются кластерный анализ, типизация районов, составляются разнообразные тематические картосхемы и диаграммы.

Ключевые слова: оценка, туристско-рекреационные ресурсы, кластерный анализ, рельеф, ландшафт, растительное разнообразие, климатические и гидрологические показатели, памятники градостроительства и архитектуры, сакральные сооружения, мемориальные места, социально-экономические ресурсы.